

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่รับบทความ	20/01/2565
วันแก้ไขบทความ	24/05/2565
วันที่ตอบรับบทความ	01/06/2565

สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง¹ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต²
เมธาวิ อุดมธรรมมานภาพ³ ประยูร สุขะใจ⁴
กมลาศ ภูวนาธิพงษ์⁵ มั่น เสือสูงเนิน⁶
พุทธชาติ แผนสมบูรณ์⁷ และสวัณสัน รักษ์ขันโท⁸

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร ใช้แนวคิดการประเมินของ Daniel L. Stufflebeam รูปแบบการประเมิน CIPP Model เป็นการวิจัยเชิงประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการตรวจสอบเอกสาร หลักสูตร สอบถามความคิดเห็นและสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจากกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 รูป/คน อาจารย์ประจำหลักสูตร 5 คน ผู้ใช้บัณฑิต 18 รูป/คน และ นิสิต 69 รูป/คน ผลการประเมินหลักสูตรภาพรวม มีความคิดเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การประเมินความสัมพันธ์สอดคล้องของหลักสูตรด้านบริบท มีผลคะแนนเฉลี่ย 0.75–0.95 ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินด้านกระบวนการในภาพรวม พบว่า การประเมินในด้านบริบท ด้านกระบวนการเรียนการสอนรายข้อ ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตรรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ภาพรวมการประเมินด้านการบริหารและพัฒนาอาจารย์รายข้อ และด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้รายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความคิดเห็นของนิสิต ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ของโครงสร้างของหลักสูตรแบบ 1.1 และ 2.1 และการวิเคราะห์ของความเหมาะสมทั่วไปของรายวิชาในหลักสูตรและรายวิชารายด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การประเมินหลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พุทธจิตวิทยา

¹รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : siriwatmcu@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : humanmcu60@gmail.com

³รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : laocup@gmail.com

⁴รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : humanmcu60@gmail.com

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : kamalas.kat@hotmail.com

⁶ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : humanmcu60@gmail.com

⁷ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : humanmcu60@gmail.com

⁸ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล : humanmcu60@gmail.com

A Curriculum Evaluation of Doctor of Philosophy in Buddhist Psychology, Revised Edition 2017, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Received	20/01/2022
Revised	24/05/2022
Accepted	01/06/2022

Siriwat Srikrueadong¹ Sompoch Iamsupasit²
Maytawee Udomtamanupap³ Prayoon Suyajai⁴
Kamalas Phoowachanathipong⁵ Man Suesungnoen⁶
Phutthachat Phaensomboon⁷ and Suwatsan Ragkhanto⁸

Abstract

The objectives of this study were 1) to evaluate the Doctor of Philosophy curriculum in Buddhist Psychology, revised edition 2017, and 2) to study the guidelines for curriculum development and improvement by using the CIPP evaluation model of Daniel L. Stufflebeam. This quantitative research focused on 4 dimensions: context, input, process, and product. Data were collected by examining curriculum documents, inquiring and interviewing the opinions of those related to the use of the curriculum from 4 target groups: 20 experts, 5 full-time instructors, 18 graduate users, and 69 students. The results revealed that the overall curriculum evaluation was high. When considering each aspect, it was found that the average score of the context was 0.75 – 0.95; the input evaluation was at a high level. Also, the overall process evaluation in the context, learning and teaching processes, and curriculum administration process was at the highest level. Moreover, when each item was considered, the overall evaluation of instructor administration, development, and learning support was high. In addition, the overall productivity evaluation was at the highest level, and the average score of the overall students' opinions was high. The analysis results of curriculum structure (1.1 and 2.1), courses in general, and courses in each aspect were at the highest level.

Keywords : curriculum evaluation, Doctor of Philosophy, Buddhist Psychology

¹ Associate Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : siriwatmcu@gmail.com

² Associate Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : humanmcu60@gmail.com

³ Associate Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : laocup@gmail.com

⁴ Associate Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : humanmcu60@gmail.com

⁵ Assistant Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : kamalas.kat@hotmail.com

⁶ Assistant Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : humanmcu60@gmail.com

⁷ Assistant Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : humanmcu60@gmail.com

⁸ Assistant Professor Dr., Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
e-mail : humanmcu60@gmail.com

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีปรัชญาและเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม โดยมีภารกิจหลัก 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่าเป็น “มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ที่สร้างพุทธนวัตกรรม เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” (Buddhist university with Buddhist innovation for Mental and social Development) มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตออกมารับใช้สังคมและคณะสงฆ์ ซึ่งนิสิตของมหาวิทยาลัยจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 9 ประการ (กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) จากภารกิจทั้ง 4 ประการการผลิตบัณฑิตถือเป็นภารกิจที่มีความสำคัญที่สุดและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย (คู่มือหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, 2561)

การพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นสถาบันทางวิชาการที่เน้นให้การบริการทางการศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปที่สนใจ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางการวิจัยทางพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ การผลิตบัณฑิต และพัฒนาบุคลากรที่มีมาตรฐานตามคุณภาพการอุดมศึกษา และการสร้างความเป็นเลิศในการประยุกต์จิตวิทยาตามแนวพระพุทธศาสนา และจิตวิทยาตะวันตกในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ รวมทั้งยังเป็นภาระหนึ่งของพันธกิจของมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนานานาชาติพร้อมทั้งบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมพร้อม ๆ ไปด้วยการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นการขยายการศึกษา เพื่อผลิตดุษฎีบัณฑิตที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในสาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ให้มีความรู้และความเป็นเลิศทางด้านพุทธจิตวิทยาทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมและจริยธรรม นำหลักการทางด้านพุทธจิตวิทยามาสร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้งนี้เพื่อใช้พัฒนาจิตใจ และเกิดประโยชน์ต่อสังคม อันสอดคล้องกับการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น เพื่อเป็นที่ศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั่วไป ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาดุษฎีบัณฑิตให้มีคุณภาพ และมีความสามารถตรงตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรได้ตั้งไว้ และเพื่อให้ได้ดุษฎีบัณฑิตที่มีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน จึงได้จัดให้มีการประเมินหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่ได้เป็นเครื่องมือในการผลิตดุษฎีบัณฑิตเท่านั้น แต่หลักสูตรนั้นยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาอีกด้วย (จรรยา ดาสา และคณะ, 2563, น. 2)

การประเมินและการติดตามผลการใช้หลักสูตร จะทำให้รู้ว่าหลักสูตรที่ใช้เป็นอย่างไร ใช้ได้เพียงใด มีข้อควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร โดยข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำมาพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน (Oliva, 2009; Wongyai, 2011) และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งจะส่งผลให้หลักสูตรต้องมีการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงตลอดเวลา ดังนั้นการประเมินหลักสูตร จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร เพื่อจะได้ให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้น มีความเหมาะสม มีคุณภาพ และมีความถูกต้องเพียงใด นอกจากนี้ยังเป็นการตรวจสอบผลการใช้หลักสูตรว่า สามารถใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงหรือไม่ มีปัญหา หรืออุปสรรคอะไรต่อการใช้หลักสูตร เพื่อปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับได้ (Ornstein & Hunkins, 2013; Patphol, 2015) โดยหลักสูตรทุกหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการด้านวิชาการวิชาชีพ และที่สำคัญต้องมีความทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ได้บัณฑิตมีลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ทุกหลักสูตรที่เปิดทำการเรียนการสอนต้องผ่านการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และมีการปรับปรุงทุก 5 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559)

ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาในส่วนของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ได้กำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรอย่างน้อยทุก ๆ หนึ่งรอบการศึกษา และนำไปปรับปรุงตามผลการประเมินที่ประเมินได้ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามระบบที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนดเพื่อให้ตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาสะท้อนเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งสนองตอบนโยบายของประเทศ ทั้งนี้มีการกำหนดเกณฑ์การติดตามประเมินผลการประเมินหลักสูตรทุก ๆ 5 ปี เพื่อนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาหลักสูตรให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการต่อไป (สำนักประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562) ในส่วนของหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา เปิดสอนมาตั้งแต่ปี 2555 ได้มีการประเมินครั้งที่ 1 ไปเมื่อปี 2560 และในรอบนี้เป็นการประเมินในครั้งที่ 2 ตามที่ได้กำหนดไว้ ทางหลักสูตรฯ ได้มีนโยบายในการปรับปรุงหลักสูตรฯให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่ว่าด้วยการใช้หลักสูตรครบวงจรของระยะเวลาของหลักสูตร ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการวิจัยประเมินผลหลักสูตร เพื่อความเป็นเลิศในเกณฑ์คุณภาพการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluative Research) โดยใช้รูปแบบชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ของเดเนียล สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1973, p.136) ในการประเมิน 4 ด้านคือ ด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม เน้นการแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมิน

ที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมินประเด็นการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 ในด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 ในด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการประเมินหลักสูตร มีรูปแบบการประเมินที่หลากหลายที่นำมาใช้ในการประเมินหลักสูตร แต่ในงานวิจัยนี้ ใช้รูปแบบที่ยึดการตัดสินใจ (Decision Making Model) ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม หรือที่รู้จักกันดีในรูปแบบของ CIPP Model (จรรยา ดาสา และคณะ, 2563, น. 23) เป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การช่วยตัดสินใจ เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตรโดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม ปัญหา และความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ ในกรณีที่การประเมินหลักสูตรไม่ได้อยู่ในขั้นตอนการวางแผน แต่ใช้มาระยะหนึ่งแล้ว ต้องการจะประเมิน การประเมินในส่วนนี้คือการประเมินหลักสูตรในเรื่องจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือบริบท ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยตัวป้อนเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยในการใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติ บรรลุผลหรือไม่อย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการ หรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการสอน การบริหาร เป็นต้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร โดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของ

หลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนภาวะการมีงานทำหรือการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปและจากผลการทำงาน

ซึ่งการประเมินหลักสูตรโดยใช้ CIPP (CIPP Model) นี้สามารถประเมินข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้ครอบคลุมมากที่สุด เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ผู้ประเมินจะประเมินผลทั้ง 4 ด้าน (Context-Input-Process-Product) แล้วนำมาพิจารณาความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ถ้าในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ก็ต้องศึกษาว่าปัจจัยนำเข้าเบื้องต้นต่าง ๆ และกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการบริหารหลักสูตรเอื้อต่อการทำให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นหรือไม่อย่างไร ผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติหรือสภาพที่เป็นอยู่สอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรได้ รวมทั้งทราบบางส่วนใดของหลักสูตรใช้ได้ ส่วนใดมีข้อบกพร่อง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายครอบคลุม

(1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจำนวน 7 ท่าน เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร มีประสบการณ์ในการประเมินหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีคุณวุฒิทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการประเมินหลักสูตร ระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการจากผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร และผู้ทรงคุณวุฒิภายในจำนวน 13 ท่าน แบ่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 7 รูป/คน และระดับอาจารย์ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 6 ท่าน

(2) อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 ที่เริ่มจัดการเรียนการสอน ในปีการศึกษา 2560–ปีการศึกษา 2563 ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ จำนวน 5 รูป/คน

(3) ผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 18 รูป/คน

(4) นิสิต ได้แก่ นิสิตในหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 ที่เริ่มเข้ารับการศึกษานี้ในปีการศึกษา 2560 จำนวน 69 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบประเมินสำหรับนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแบบประเมินหลักสูตรทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ชุดที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแบบวัดความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ชุดที่ 3 แบบประเมินสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิหลักสูตรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแบบวัดการประเมินด้านบริบท โดยแบบประเมินชุดนี้ ใช้ประเมินความสัมพันธ์สอดคล้องของหลักสูตร

ชุดที่ 4 แบบประเมินความพึงพอใจอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลักษณะแบบประเมินเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มี 5 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ตอนที่ 2 การบริหารและพัฒนาอาจารย์ ตอนที่ 3 กระบวนการบริหารหลักสูตร ตอนที่ 4 กระบวนการเรียนการสอน ตอนที่ 5 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

โดยลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ใช้เกณฑ์การให้คะแนน 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับมาก 3 หมายถึง ระดับปานกลาง 2 หมายถึง ระดับน้อย 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สำนักรวความพึงพอใจของนิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2563
2. สำนักรวความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2563
3. ประเมินบริบทของหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกและภายใน ใช้แบบการประเมินด้านบริบท เพื่อประเมินความสัมพันธ์สอดคล้องของหลักสูตร
4. สำนักรวความพึงพอใจอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 5 ท่าน
5. รวบรวมแบบประเมินกลับคืนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินผลหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา วิเคราะห์จากบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา นิสิตปัจจุบัน ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้ทรงคุณวุฒิ มีประเด็นที่คณะผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นคฤหัสถ์หญิง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ระดับปริญญาเอก มีจำนวน 69 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาอยู่รุ่นที่ 9 มีจำนวน 32 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 เป็นต้น

ผลการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมพบว่ามีความคิดเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, น.57) ที่กล่าวว่าการออกแบบหลักสูตรที่ดีและชัดเจน ต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น และยุคสมัยนั้น ๆ พร้อมทั้งต้องคำนึงถึงด้านวิชาการ และด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนด้วย

ผลการประเมินด้านบริบท ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การประเมินความสัมพันธ์สอดคล้องของหลักสูตรในด้านบริบทในภาพรวม มีผลคะแนนเฉลี่ย 0.75-0.95 ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาติ พิมพ์พันธ์ และคณะ (2559, น. 95) ที่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด ลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้มีความเหมาะสม เป็นจุดแข็งในการดำเนินการต่อไปได้

ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37) มีแหล่งค้นคว้าหาข้อมูล มีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอและตรงกับความต้องการของผู้เรียน

4. ผลการประเมินด้านกระบวนการ ผลการประเมินความคิดเห็นของอาจารย์ประจำหลักสูตร พบว่า ในภาพรวมการประเมินด้านบริบท ด้านกระบวนการเรียนการสอนรายข้อ ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตรรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.25, 4.51 และ 4.23 ตามลำดับ) ขณะที่ภาพรวมการประเมินด้านการบริหารและพัฒนาอาจารย์รายข้อ และด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้รายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18 และ 4.07)

5. ผลการประเมินด้านผลผลิต ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต โดยรวมทั้งฉบับมีคะแนนเฉลี่ยในด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะทางปัญญา และด้านความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.96, 4.94, 4.65, 4.63 และ 4.61 ตามลำดับ)

6. ผลการประเมินความคิดเห็นของนิสิต ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยของด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.35, 4.20, 4.06 และ 4.00 ตามลำดับ)

7. ผลการวิเคราะห์ของโครงสร้างของหลักสูตรแบบ 1.1 และ 2.1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56 และ 4.55) และการวิเคราะห์ของความเหมาะสมทั่วไปของรายวิชาในหลักสูตรและรายวิชารายด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.33 และ 4.32)

8. แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร โดยจะนำผลสรุปจากการประเมินหลักสูตรในทุกด้านและข้อเสนอแนะ มากำหนดเป็นแผนพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดไว้ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ จัดการประชุมวิพากษ์หลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร พบว่า ภาพรวมความคิดเห็นของนิสิตด้านบริบทของหลักสูตร ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า การประเมินความสัมพันธ์ความสอดคล้องของหลักสูตรในด้านบริบทในภาพรวม มีผลการพิจารณาอยู่ในระดับ 0.75 - 0.95 แสดงให้เห็นว่าบริบทของหลักสูตรสัมพันธ์สอดคล้อง ทั้งนี้เนื่องจากสาขาวิชามีการจัดทำแผนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของคณะที่ได้กำหนดไว้ในแผนรวมทุก ๆ 4 ปี ซึ่งสอดคล้อง งานวิจัยของกมล โพธิเย็น (2559, น. 118) ที่กล่าวว่าในการประเมินด้านสภาวะแวดล้อม ทางหลักสูตรได้มีการกำหนดแผนงาน และจัดทำแผนการดำเนินงานภายใต้กรอบของมหาวิทยาลัย โดยสาขาวิชาได้จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อทบทวน ปรับปรุงแผนการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และสาขาวิชาพยายามหาทางเสริมจุดแข็งของสาขาวิชาให้มีความโดดเด่นในด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันสาขาวิชามีความพยายามที่จะหาทางปิดจุดอ่อนที่มีอยู่ให้ลดน้อยลงหรือให้หมดไปในที่สุด โดยสาขาวิชาพุทธจิตวิทยาได้มีการพยายามหาทางเสริมจุดแข็งของสาขาวิชาพุทธจิตวิทยาให้มีความโดดเด่นในด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการบูรณาการศาสตร์ตะวันตกกับศาสตร์ตะวันออกเข้าด้วยกัน และในขณะเดียวกันได้มีการส่งเสริมอาจารย์ประจำหลักสูตรดำรงตำแหน่งทางวิชาการอย่างน้อยระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ และสาขาวิชา มีการส่งเสริมสนับสนุนคณาจารย์ให้กำหนดขอตำแหน่งวิชาการในระดับที่สูงขึ้น

2. จากการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า จากผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาในหลักสูตร คุณลักษณะของอาจารย์ ความพร้อมของนิสิต และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

2.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร นิสิตเห็นว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้ง 3 ข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด วัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อ 3 เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ให้มีความสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต ทั้งของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไปใช้ในการแก้ปัญหาสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของมน เสือสูงเนิน (2562, น. 123) ที่กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญ

ควรทำคือการเน้นให้การศึกษาแบบนำตนเองและมีภาคปฏิบัติมากขึ้น เพื่อให้บัณฑิตได้ฝึกภาคปฏิบัติ เมื่อฝึกภาคปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะและสามารถ พร้อมทั้งสมรรถนะเพิ่มมากขึ้น ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผลการประเมินเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสาขาได้นำผลการประเมินจากการประกันคุณภาพหลักสูตรทั้งจากภายนอกและภายใน มาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง แก้ไข ให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมล โพธิเย็น (2559, น 118) กล่าวว่า เพื่อผลิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ให้มีความสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต ทั้งของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไปใช้ในการแก้ปัญหาสังคมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิชัย จันทราข (2554, น. 71) วัดคุณภาพของหลักสูตร สอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน และเป็นวัดคุณภาพที่มีความเจาะจงในศาสตร์ที่ผู้เรียนต้องการ

3. จากการประเมินด้านกระบวนการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ภาพรวมความคิดเห็นของนิสิต ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากรายวิชาที่สาขาจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการเสริมทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิชัย จันทราข (2554, น. 72) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งฟ้า สิ้นธุรงค์ (2552, น. 6-19) ผู้ประเมินต้องเข้าใจว่า ความรู้ความสามารถของผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาทำให้ผู้สอนต้องมีความยืดหยุ่นและมีการประเมินความสามารถของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบความต้องการในการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดการหลักสูตรให้เหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

4. จากการประเมินด้านผลผลิต ภาพรวมความคิดเห็นของนิสิต ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.61$) นับว่าเป็นนิสิตที่มีคุณภาพและมีความสามารถ พร้อมทั้งนิสิตที่เข้าศึกษาทั้งหมด สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามระยะเวลาที่กำหนด แสดงถึงการบริหารจัดการหลักสูตรที่ดีเยี่ยม สอดคล้องกับ วุฒิชัย จันทราข (2554, น. 72) ที่กล่าวว่า นักศึกษาที่อยู่ในหลักสูตรทั้งหมดสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นการยืนยันการผลิตบัณฑิตที่ประสบผลสำเร็จดีเยี่ยม จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยในด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะทางปัญญา และด้านความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.96, 4.94, 4.65, 4.63$ และ 4.61 ตามลำดับ) อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นการสะท้อนการเรียนการสอนและพฤติกรรมการทำงานในชีวิตจริงของนิสิตได้อย่างดีเยี่ยม จากข้อมูลที่ได้ พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรม ของนิสิตพุทธจิตวิทยา มีสูงถึง 4.96 ซึ่งเป็นค่าที่สูงที่สุด แสดงถึงคุณลักษณะที่สำคัญของนิสิตของหลักสูตรพุทธจิตวิทยาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับ นวลักษณ์ 9 ประการของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (นวลักษณ์นิสิต 9 ประการ) ซึ่งสอดคล้องกับ จิรัญญา บุรีมาศ และชนาธิป สันติวงศ์ (2553, น. 25) พบว่าถ้าจะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่ต้องการ หลักสูตรจำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสม ดังนั้นการปรับปรุงหลักสูตรตามรอบที่กำหนด และตามกรอบมาตรฐาน ต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์ครอบคลุมทักษะ 5 ด้าน

แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร โดยจะนำผลสรุปจากการประเมินหลักสูตรและข้อเสนอแนะมากำหนดเป็นแผนพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดไว้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ จัดการประชุมวิพากษ์หลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาต่อไป

นอกจากนี้เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมินต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดรายวิชาที่ทันสมัย ก้าวทันความก้าวหน้าทางวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมทั้งวางระบบผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ และมีคุณสมบัติเหมาะสมในการพัฒนานิสิตให้เต็มศักยภาพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เน้นที่ตัวนิสิตเป็นสำคัญ และส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และพัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มั่น เสือสูงเนิน และคณะ (2562, น. 112) ที่เสนอว่าหลักสูตรควรมีอัตลักษณ์ด้านพุทธจิตวิทยาชัดเจน เน้นgrundnorm เป็นวิธีการพุทธจิตวิทยาบำบัด ควรเน้นให้นิสิตได้ศึกษาด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติให้มากกว่าการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีผลงานวิจัย และต้องพัฒนาผลงานทางวิชาการตามเกณฑ์ที่ สกอ. กำหนดอย่างต่อเนื่อง บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรับผิดชอบสามารถบูรณาการความรู้ด้านพระพุทธศาสนากับศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาได้ดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้

ผลจากการวิจัยการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพต่อไป คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางสำหรับการปรับปรุงหลักสูตร ดังนี้

1) จากผลการวิจัยพบว่า ควรมีการปรับปรุงรายวิชาในหลักสูตร ได้แก่ บางรายวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน และมีคำอธิบายรายวิชาทับซ้อนกัน และควรเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ดังนั้น ควรปรับรายวิชาดังกล่าวและจัดการประชุมการวิพากษ์หลักสูตร โดยเชิญผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สอน บัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต และผู้ที่เกี่ยวข้อง มาร่วมสะท้อนความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมต่อไป

2) จัดสรรโอกาสให้อาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชา ได้พัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธจิตวิทยาให้เป็นที่รู้จักในสังคม ทั้งด้านการเพิ่มพูนความรู้ในสาขาวิชาหลักและด้านการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมด้านพุทธจิตวิทยา

3) อาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชา ควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนมากขึ้น และออกแบบการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ทักษะในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมบัณฑิตทั้งด้านบุคลิกภาพ สังคม และอารมณ์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะสำคัญต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งรวมถึงทักษะ

ด้านความรู้ หรือ Hard Skills (3R) และทักษะทางอารมณ์ Soft Skills (7C) ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ด้วย

4) จัดเผยแพร่องค์ความรู้สู่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีเสวนาทางวิชาการพุทธจิตวิทยา การให้บริการวิชาการแก่สังคม การตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาการศึกษาเพื่อเยียวยาจิตใจให้คนในสังคม เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) เพื่อให้ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรในครั้งต่อไปมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างบางกลุ่มถึงประเด็นที่ได้รับการให้คะแนนที่มาก และคะแนนน้อยที่สุด เพื่อเพิ่มเติมเหตุผลของการวิจัยหลักสูตรในครั้งต่อไป

2) ควรทำการวิจัยขยายผลเพิ่มเติม การจัดการความรู้ของหลักสูตรฯ ไปสู่ตัวบัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างชัดเจน ในรูปแบบการวิจัยผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อได้ผลวิจัยที่ครอบคลุมและชัดเจน

3) ควรมีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของหลักสูตรฯ โดยกำหนดกรอบระยะเวลาเป็นประเมินเก็บข้อมูลในระหว่างการใช้หลักสูตรฯ ทุกปี เพื่อปรับปรุงเนื้อหารายวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้เรียน เพื่อช่วยให้การปรับปรุงหลักสูตรมีคุณภาพยิ่งขึ้นในรอบการประเมินต่อไป

บรรณานุกรม

- กมล โพธิเย็น. (2559). การประเมินหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิ่งฟ้า สีนธวัช. (2552). การประเมินเพื่อการเรียนรู้, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 1 (1), น. 6-19.
- กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **นวลักษณ์นิสิต 9.** ค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2564 จาก https://stud.mcu.ac.th/?page_id=1215.
- จรรยา ดาสา และคณะ. (2563). รายงานวิจัยเรื่อง การประเมินและติดตามผลหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา (แผน ข) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรัญญา บุรีมาศ และชนาธิป สันติวงษ์. (2561). การประเมินหลักสูตรสาธารณสุขบัณฑิต พ.ศ. 2553 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. นครราชสีมา : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พุทธชาติ แผนสมบูรณ์ และคณะ. (2563). รายงานผลการประเมินโครงการสถานงานเสริมพลังภาคีเครือข่าย สุขภาวะระดับกลุ่มจังหวัด. สำนักพัฒนาภาคีสัมพันธ์และวิเทศสัมพันธ์ (สภส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).
- มัน เสือสูงเนิน, สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง และเมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์. (2562). การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา เพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์.** 8 (1), น. 112.
- วัชรระ จันทราช. (2554). การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตร สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. **วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย.** 3 (1), น. 71-72.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอาร์ แอนด์ ปรีน จำกัด.
- สุชาติ พิมพ์พันธ์ และคณะ. (2559). การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา พ.ศ. 2555. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักประกันคุณภาพ. (2562). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน 2562.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Oliva, P. F. (2009). **Developing the curriculum** (7th ed.). Boston : Allyn and Bacon.
- Ornstein, A.G. & Hunkins, F.P. (2013). **Curriculum foundations, principles, and issues.** New York : Pearson Education.

- Patphol, M. (2015). **Curriculum evaluation for learning and development**. (3rd eds.). Bangkok : Charansanitwong Printing Co., Ltd.
- Stufflebeam, D. L. (1973). **“Education evaluation and decision-making”**. In Education evaluation: Theory and practice. Belmont, California : Wadsworth Publishing Company.
- Wongyai, W. (2011). **Curriculum Evaluation for Higher Education**. Bangkok : R & N Printing Co., Ltd.